

Středoškolská odborná činnost 2008/2009

Obor 15 – teorie kultury, umění a umělecké tvorby

UKULELE

Autor:
Václav Smejkal
Gymnázium, Brno-Řečkovice
Terezy Novákové 2
621 00 Brno
Sexta B

Konzultant práce:
Mgr. Jarmila Kazdová
(Gymnázium, Brno-Řečkovice)

Brno, 2009

Prohlašuji tímto, že jsem soutěžní práci vypracoval samostatně pod vedením paní profesorky Mgr. Jarmily Kazdové a uvedl v seznamu literatury veškerou použitou literaturu a další informační zdroje včetně internetu.

V Brně dne

vlastnoruční podpis autora

Na tomto místě chci poděkovat paní profesorce Mgr. Jarmile Kazdové za vstřícný a přátelský přístup a podnětné připomínky při zpracovávání své práce SOČ. Jsem opravdu vděčný za to, co pro mě udělala.

Anotace

Tématem mé Středoškolské odborné činnosti je havajský hudební nástroj ukulele. Hlavním důvodem výběru byl fakt, že jsem ukulele objevil teprve minulý rok a od té doby se o něj podrobně zajímám. Tento nástroj jsem si také pořídil a pravidelně na ukulele hraji. Uvnitř této práce popisuji jak historii nástroje, tak i konstrukci, velikosti a ladění. Dále se zde zabývám nejznámějšími interprety a výrobci ukulele. Hlavním cílem mé práce je podat co nejsrozumitelnější ucelené množství informací, které by mně pomohlo seznámit s ukulele co nejvíce lidí. Dalším cílem je zjistit, jaké znalosti mají ohledně tohoto nástroje lidé v mém blízkém okolí. Informace jsem čerpal jednak z knižních zdrojů z ústřední budovy Knihovny Jiřího Mahena v Brně, především však ze zdrojů na internetových stránkách v angličtině, neboť tato fakta nebyla dosud u nás nikde publikována. Abych splnil svůj poslední cíl, provedl jsem veřejné šetření u 160 respondentů. Z jeho výsledků mimo jiné vyplývá, že téměř tři čtvrtiny dotázaných neví, co je to ukulele. Nakonec jsem tedy získal řadu nových poznatků, díky nimž se může moje práce stát cenným zdrojem informací pro zájemce o tento – u nás stále ještě exotický – hudební nástroj.

Obsah

1. Úvod	6
2. Rozdělení hudebních nástrojů.....	7
2.1 Graf rozdělení hudebních nástrojů.....	10
3. Základní informace o ukulele	11
4. Historie ukulele.....	12
4.1 USA - Havaj	12
4.2 Spojené státy	13
4.3 Další země.....	14
4.3.1 Japonsko	14
4.3.2 Kanada	14
4.4 Ukulele u nás	15
5. Ukulele – hudební nástroj	16
5.1 Výslovnost	16
5.2 Konstrukce.....	16
5.3 Popis	17
5.4 Velikosti	18
5.5 Ladění	18
5.6 Příbuzné nástroje	19
6. Nejznámější interpreti.....	21
6.1 Jake Shimabukuro.....	21
6.2 Herb Ohta ml.	22
6.3 The Ukulele Orchestra Of Great Britain	24
7. Seznam nejznámějších ukulelistů.....	25
8. Seznam některých výrobců ukulele.....	27
9. Praktická část – dotazníkové šetření	29
9.1 Výsledky.....	30
10. Závěr	31
11. Použitá literatura	33
12. Přílohy.....	34

1. Úvod

V mé práci SOČ se zabývám havajským hudebním nástrojem ukulele. Shrnuji zde veškeré své poznatky o tomto zajímavém nástroji a mnoho teoretických informací. Mým cílem je přiblížit ukulele našemu publiku a přesněji jej s ním seznámit. Obsahem mé práce je i jednoduchý dotazník, s pomocí kterého se chci dozvědět, jaké znalosti o tomto hudebním nástroji mají studenti na středních školách.

K tomuto tématu mě dovedla velká náhoda. Na začátku roku 2008 jsem se bavil se svým spoluhráčem z kytarového tria o různých hudebních nástrojích a jakýmsi způsobem jsme právě zabrousili do oblasti nástrojů příbuzných kytáře. Zde nás čtyřstrunné ukulele velice zaujalo a začali jsme se o něj více zajímat. Zejména nás uchvátil současný nejlepší virtuóz na ukulele Jake Shimabukuro se svou přepracovanou verzí skladby While My Guitar Gently Weeps od George Harrisona, který měl svou nahrávku na serveru youtube.com s velmi vysokou (několikamilionovou) návštěvností. Při návštěvě obchodu s hudebninami jsem ke svému překvapení uviděl i maličké sopránové ukulele, které jsem poprvé viděl „naživo“.

Tento okamžik mě inspiroval k tomu, abych o něm získal ještě více informací a také si ukulele nakonec koupil. V rámci České republiky ale nebylo vůbec lehké sehnat nějaký kvalitnější kus. Po pár dnech hledání jsem však našel, co jsem potřeboval, a za tři týdny jsem už zkoušel zahrát jednoduché noty na svoje nové tenorové ukulele.

Od té doby mě hra na ukulele nesmírně baví. Také jsem mnohokrát s tímto nástrojem vystoupil na veřejnosti. Rád poslouchám lidi, jak si za mými zády šuškájí: „Co je to za pidi – kytaru“ anebo „jé, banjo“. Někdy si také myslí, že je to pouhá hračka. Proto ale musím vždy všem těm lidem vysvětlit, co to vlastně držím v ruce. A toto je právě můj hlavní cíl Středoškolské odborné činnosti. Seznámit s ukulele co nejvíce lidí, a rozšířit tak obecné povědomí okolní společnosti.

2. Rozdělení hudebních nástrojů

Hudební nástroje můžeme rozdělit podle toho, jakým způsobem tvoří tóny, na *čtyři základní skupiny*.

Do první skupiny řadíme nástroje *samozvučné* (idiofonické), u nichž vzniká tón přímo chvěním pružné hmoty, ze které jsou vyrobeny (kromě blan a strun). Patří sem zvony, talíře (piatti, činely), tam-tam, gong, xylofon, tubafon, triangl a kastaněty.

Do druhé skupiny spadají nástroje *blanozvučné* (membranofonické), jejichž tóny se tvoří rozechvěním blány, tj. zpracované zvířecí kůže. Počítáme k nim kotle (tympány), bubny a tamburínu.

Nástroje samozvučné a blanozvučné, jinak také nazývané bicí, lze pak ještě rozlišovat na nástroje s určitým laděním, jako jsou kotle, zvony, xylofon, tubafon, vibrafon, gong a zvonková hra, a nástroje s neurčitou hodnotou výškovou, k nimž řadíme bubny, talíře, tam-tam, kastaněty, kovadlinu apod.

Třetí skupina obsahuje nástroje *strunné* (chordofonické), na nichž se vzbuzují tóny rozechvěním struny, která je napjata mezi dvěma pevnými body. Podle toho, čím se struny rozechvívají, dělíme strunné nástroje na smyčcové, kolové, drnkací, klávesové a úderné.

Mezi nástroje smyčcové, na nichž se struny uvádějí ve chvění smyčcem, zahrnujeme nástroje houslové (housle, viola, violoncello, kontrabas), potom staré violy (viola da gamba, viola kvintová, viola d'amore aj.) a smyčcovou citeru, srbské gusle a různé nástroje orientálních a jiných národů. Z kolových nástrojů je to pouze niněra (organistrum).

Nástroje drnkací, při kterých se struna rozezvučí prstem nebo plektrem (trsátkem), jsou dvojího druhu, a to s hmatníkem a bez hmatníku. Hmatníkem jsou opatřeny: loutna a její historické obměny (theorba, arciloutna), dále kytara (španělská, ruská, loutnová, lyrová, šramlová, havajská, jazzová) a ukulele, potom nástroje citerové (citera, pandora), mandolové (mandola, mandolína, mandolóna), nástroje tamburašské, balalajky, banja a nepřehledné množství orientálních nástrojů, hlavně indických, čínských a japonských.

Drnkací nástroj bez hmatníku je jedinec harfa (jednoduchá, háčková, chromatická, pedálová a Érardova).

K nástrojům strunným klávesovým počítáme klavír, pianino a cemballo, k nástrojům úderným pak cimbál a jeho obměny.

Čtvrtou hlavní skupinu tvoří nástroje *dechové* (aerofonické). V nich vzniká tón buď nárazem výdechu na hranu otvoru (flétna, pikola), nebo rozechvěním plátku (jazýčku) buď jednoduchého (klarinet, bassetový roh, saxofon, tárogató), anebo dvojitého (hoboj, anglický roh, heckelfon, fagot, sarrusofon). U jiných nástrojů se rozechvívá vzduch přímo rty, na něž se nasazuje nátrubek. Mívají jednak nátrubek nálevkovitý (lesní roh, tubový roh čili Wagnerova tuba), nebo nátrubek kotlíkovitý (ostatní kromě jmenovaných). Oba druhy jsou buď zařízeny na přímou manipulaci, což znamená, že jsou bez zápojek čili ventilů (pozoun snížcový), nebo jsou s ventily otáčecími nebo pístovými (trubka, ventilový pozoun, kornet, piston, křídlovka, eufonium, lesní roh, tubový roh a všechny druhy tub). Do skupiny nástrojů dechových je nutné řadit také nástroje vícehlasé bez klaviatury (dechová harmonika, Panova flétna) a vícehlasé s klaviaturou, které jsou opatřeny měchem (varhany, harmonium, měchová harmonika).

Hudební nástroje však lze třídit ještě podle jiných kritérií. Tak například ze stanoviska *akustického* rozeznáváme nástroje s tónem doznívajícím, k nimž náležejí strunné nástroje drnkací, klávesové, úderné i nástroje bicí, a s tónem relativně trvajícím, kam patří nástroje smyčcové a dechové, u nichž je délka tónu závislá na délce smyky nebo době výdechového proudu.

Opět jiné by bylo rozdělení hudebních nástrojů podle barvy nebo podle jakosti tónů, tedy spíše po stránce *estetické*. Pak bychom obdrželi skupinu nástrojů schopných modulace neboli vibrace tónu (nástroje smyčcové, drnkací s hmatníkem, některé dechové, například saxofon a bicí – vibrafon) a skupinu s tónem rovným (harfa, flétna, varhany, nástroje klávesové, úderné a bicí).

V dnešním orchestru se dělí nástroje na *smyčcové, dechové a bicí*.

Ke „*smyčcům*“ patří housle, viola, violoncello, kontrabas. *Dechové nástroje* (zkráceně „*dechy*“) se dělí pak zase na tzv. „*dřeva*“, což jsou nástroje vyráběné většinou ze dřeva, jako

dřívější druh flétny, hoboj, klarinet a fagot, a na „plechy“ (žestě) čili nástroje kovové, k nimž náleží lesní roh, trubka, pozoun a tuba. Z *bicích* nástrojů jsou to tympány, bubny, talíře, triangel a některé nástroje pro zvláštní účely. Z nástrojů strunných drnkacích je v dnešním orchestru jen harfa, ostatní se vyskytují jen výjimečně.

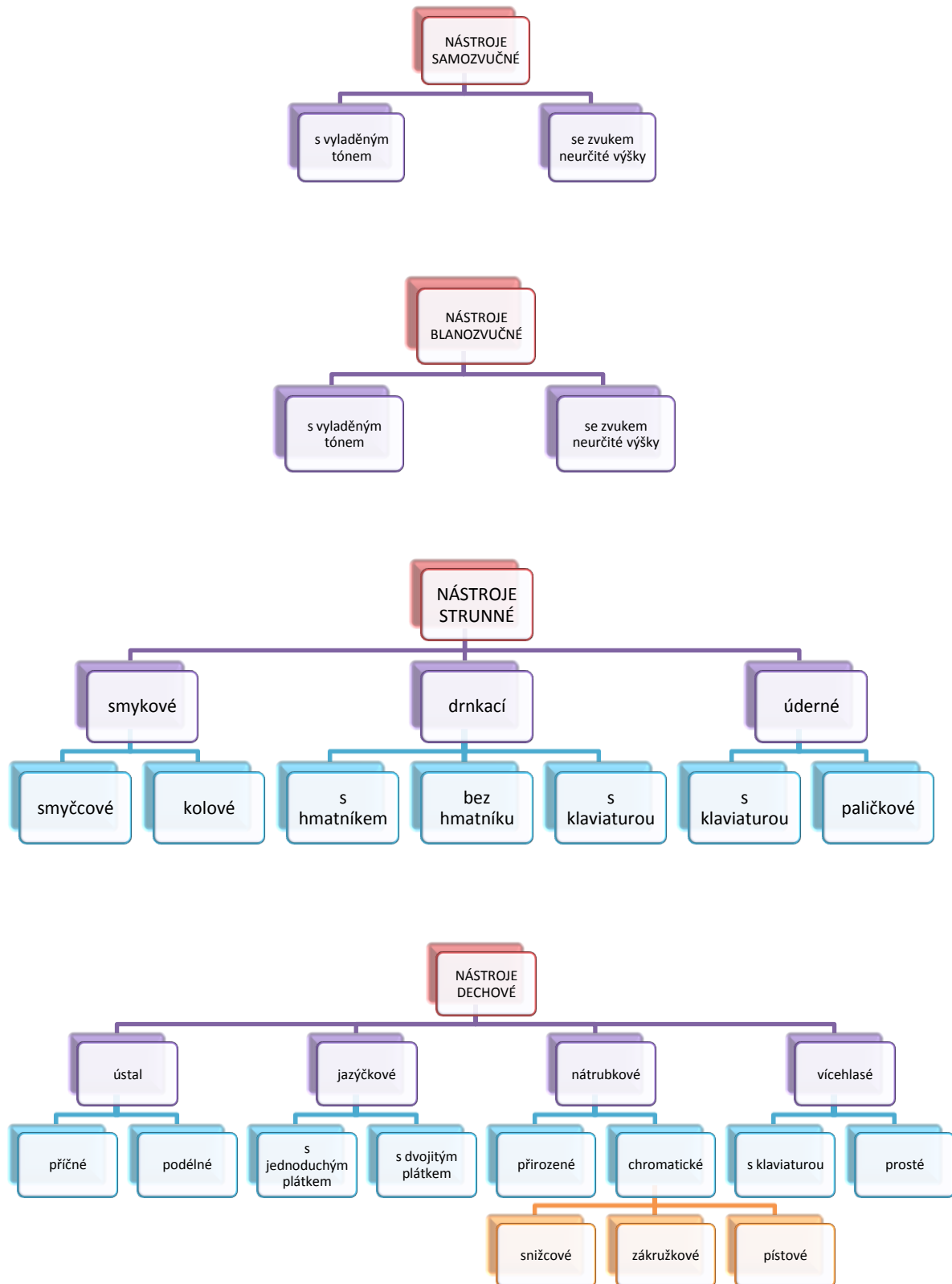
Naši předkové rozlišovali nástrojovou hru na hudbu, pištbu¹, trúbení a bubnování. Hudbou se nazývala hra na strunné nástroje, kterou provozovali hudci (odtud, housi, húsle), kdežto pištcí provozovali pištbu, tj. hru na nástroje dechové dřevěné. Troubení na trúby bylo určitou výsadou privilegovaných hráčů a bubnování na bubny se často pojilo s pištbou.

Obrázek č. 1: Různé hudební nástroje

¹pištbu: hra na píšťalu nebo na jiný dechový nástroj, pískání; dechové nástroje

2.1 Graf rozdělení hudebních nástrojů

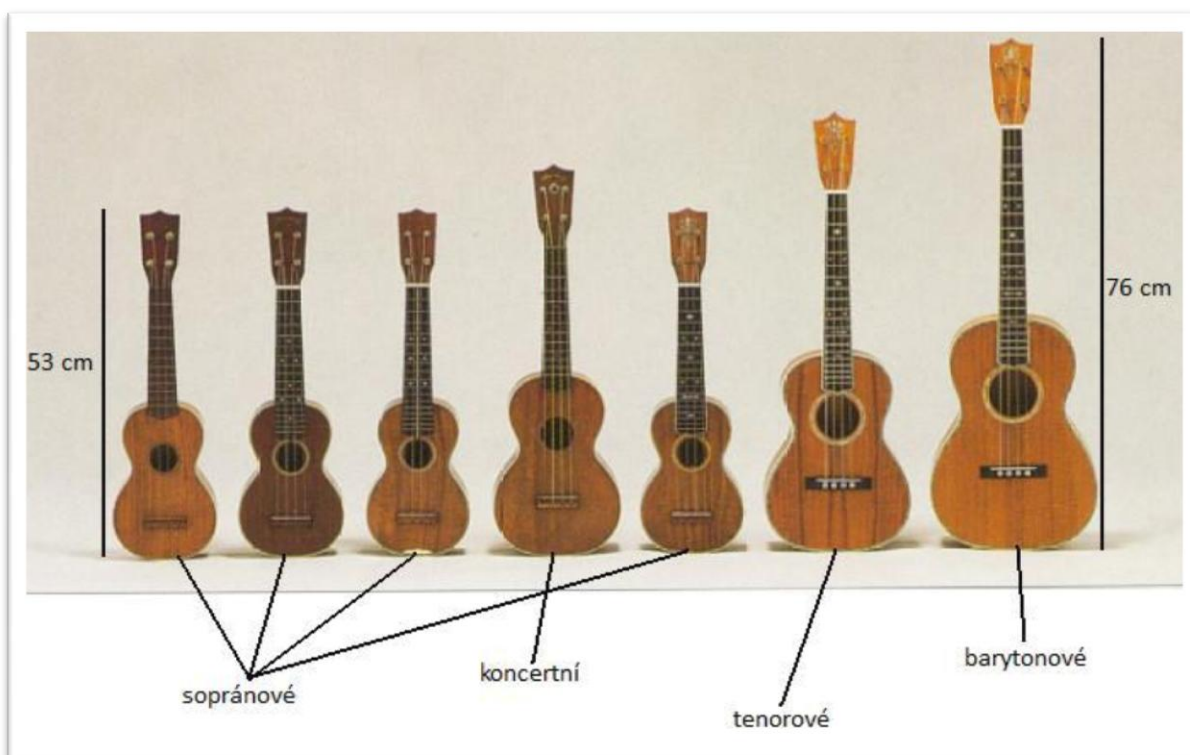
Graf č. 1: Rozdělení hudebních nástrojů

3. Základní informace o ukulele

Ukulele, nebo také uke, je havajský hudební nástroj, jenž vypadá jako malá kytara. Na počátku 20. století se tomuto nástroji také často říkalo „ukelele“, a to hlavně ve Velké Británii. Někdy je klasifikován jako drnkací loutna, patří do podskupiny nástrojové rodiny kytar a obvykle má 4 struny.

Ukulele, původem z 19. století jako havajská interpretace malé kytary, se dostalo na ostrovy díky Portugalcům. Získalo obrovskou popularitu ve Spojených státech na počátku 20. století a odtud se rozšířilo po celém světě.

Tón a hlasitost nástroje se mění zároveň s velikostí a konstrukcí. Ukulele přišlo se čtyřmi velikostmi: sopránové, koncertní, tenorové a barytonové.

Obrázek č. 2: Velikosti ukulele

4. Historie ukulele

4.1 USA - Havaj

Historie je obvykle spojena s hudbou z Havaje, kde tomuto nástroji stroze říkají „skákající blecha“ a byl zde vynalezen v 80. letech 19. století. Podle poslední havajské královny Lili‘uokalani ukulele znamená „dar, který přišel sem“ z havajského slova „uku“ (dar, odměna) a „lele“ (přijít).

Ukulele je založeno na podobnosti s „malou kytarou“, cavaquinho, které bylo představeno havajským ostrovům portugalskými imigranty. Zvláště tři z nich, Manuel Nunes, José do Espírito Santo a Augusto Dias, jsou obecně známí jako vůbec první výrobci ukulele. Dva týdny poté, co se nalodili na Ravenscrag na konci srpna 1879, havajské noviny (Hawaiian Gazette) hlásily, že madeirští ostrované nedávno přijeli a už těší publikum nočními pouličními koncerty.

Jedním z nejdůležitějších faktorů, zavádějících ukulele do havajské hudby a kultury, byla nadšená podpora a propagace nástroje havajským králem Davidem Kalakauou. Jako patron umění jej začlenil do představení na královském dvoře. (Tento nástroj se však stal celosvětově známým až díky americkému publiku kolem roku 1915.)

Obrázek č. 3: Manuel Nunes

Obrázek č. 4: David Kalakaua

4.2 Spojené státy

Ukulele bylo zpopularizováno pro americké publikum během Panamsko – pacifické mezinárodní expozice (PPIE), která se konala roku 1915 v San Francisku na oslavu dokončení Panamského průplavu. Havajský pavilón uváděl kytarový a ukulelový ansámbl, George E. K. Awai a jeho Královské havajské kvarteto, a vystoupil zde i sám výrobce ukulele a hráč Jonah Kumalae. Ukulelový ansámbl pobláznil návštěvníky havajskými písničkami, a tím uvedl ukulele do americké populární hudby, kde bylo přijato zábavními umělci (např. Roy Smeck, Cliff Edwards).

Ukulele se také brzy stalo ikonou jazzového období. Bylo lehce přenosné a docela levné a pořád si zvyšovalo popularitu díky amatérským hráčům během 20. let. Také vycházely akordové tabulátory v té době populárních skladeb. To bylo impulzem pro některé výrobce hudebních nástrojů (např. Regal, Harmony nebo Martin).

Mezi 40. a 60. léty výrobce hraček Mario Maccaferri prodal okolo 9 miliónů plastových ukulele. Velká část popularity byla také způsobena Arthurem Godfreyem v jeho televizní show. Havajský rodák Jake Shimabukuro, který začal hrát na ukulele od svých 4 let, se stal velice známým hráčem v nedávných letech.

Obrázek č. 5: Arthur Godfrey

Obrázek č. 6: Jake Shimabukuro

4.3 Další země

4.3.1 Japonsko

Ukulele přišlo do Japonska v roce 1929, poté, co se havajský rodák Yukihiro Haida vrátil po smrti svého otce do této země a představil tento nástroj. Haida a jeho bratr Katsuhiko si otevřeli svůj vlastní klub (Moana Glee Club), kde si užívali rychlý úspěch v prostředí vzrůstajícího nadšení pro westernovou populární hudbu, zvláště havajskou hudbu a jazz. Během 2. světové války úřady zakázaly většinu westernové hudby, ale fanoušci a hráči ji potají zachovávali, a po válce opět nabrala popularitu. Dnes je Japonsko považováno za druhý domov pro havajské muzikanty a ukulelové virtuózy.

4.3.2 Kanada

V 60. letech pedagog John Chalmers Doane dramaticky změnil školní hudební program v Kanadě používáním ukulele jako levného a praktického výukového nástroje k výchově muzikální gramotnosti ve třídě. Asi 50 tisíc školáků a dospělých se učilo na ukulele pomocí Doaneova programu.

Obrázek č. 7: Chalmers Doane

4.4 Ukulele u nás

„Lká ukulele tmou (...) svou píseň tesklivou (...)“²

Trampská píseň – 30. léta 20. století.

Na první pohled by se zdálo, že tento „exotický“ chudostrunný drnkací chordofon nemá v českém hudebním instrumentáři co pohledávat. Pamětníci však vědí, že ve druhé polovině dvacátého století s bouřlivým rozšířením tzv. havajských skupin na našem území došlo také k neobyčejné poptávce po malých čtyřstrunných „havajských“ kytarách ukulele a posléze i k masovému rozšíření tohoto nástroje. „Klasické“ obsazení havajských skupin se totiž skládalo ze dvou až tří kytar, jedné havajské kytary, jednoho ukulele, jednoho kontrabasů a jednoho bonga (malé, dva až čtyři sdružené bubínky). Zpočátku se ukulele obtížně získávala ze západního zahraničí, což však bylo pro většinu nadšenců nerealizovatelné. Ukulele začala být vyráběna amatérsky podomácku. Některé takto vyrobené nástroje dosahovaly docela dobré kvality. Výroba byla také zadávána profesionálním jednotlivě pracujícím houslařům, kteří se soustředili především na ukulele typu jazzová kytara (Gibson). Teprve na počátku šedesátých let se výroby ujaly také Československé hudební nástroje, které daly do prodeje jednoduché ukulele z překližky. Tyto nástroje pak byly amatérsky předělávány a vylepšovány - například opatřením ukulele kolíčkovým strojkem atd. Celkově však tyto překližkové výrobky nedošly velkého uplatnění a skončily ve většině případů jako dětské hračky. V havajských skupinách dominovaly amatérské výrobky a nástroje od mistrů houslařů či výrobců kytar. Havajské skupiny však nebyly první, kdo na našem území začal ukulele používat. Již za první republiky ve dvacátých a třicátých letech existovalo u nás několik kavárenských a barových „jazzových“ orchestrů, které po americkém vzoru měly ve svém instrumentáři i ukulele.

Havajský hudební sloh si oblíbili Američané, kteří začali ukulele vyrábět průmyslově. Ve dvacátých letech se nástroj dostal do Evropy. U nás bylo ukulele laděno stejně jako čtyři nejvyšší kytarové struny – ovšem o oktávu výš. Přeskolení z kytary na ukulele tak bylo méně obtížné. V šedesátých letech dvacátého století ukulele z našeho hudebního instrumentáře vymizelo. Jen několik amatérských skupin, nostalgicky hrajících někdejší repertoár havajské skupiny Václava Kučery, tento nástroj používá ještě dnes.

² citace z knihy Pavla Kurfürsta: Hudební nástroje (viz použitá literatura)

5. Ukulele – hudební nástroj

5.1 Výslovnost

Zatímco tradiční americko-anglickou výslovností „ukulele“ je [yoo-kuh-ley-lee], někteří anglicky mluvící lidé preferují originální havajskou výslovnost [oo-koo-ley-ley]. I když je americko-anglická výslovnost více používána, havajská je podporována na Havaji a jedinci, kteří se zajímají o havajskou kulturu.

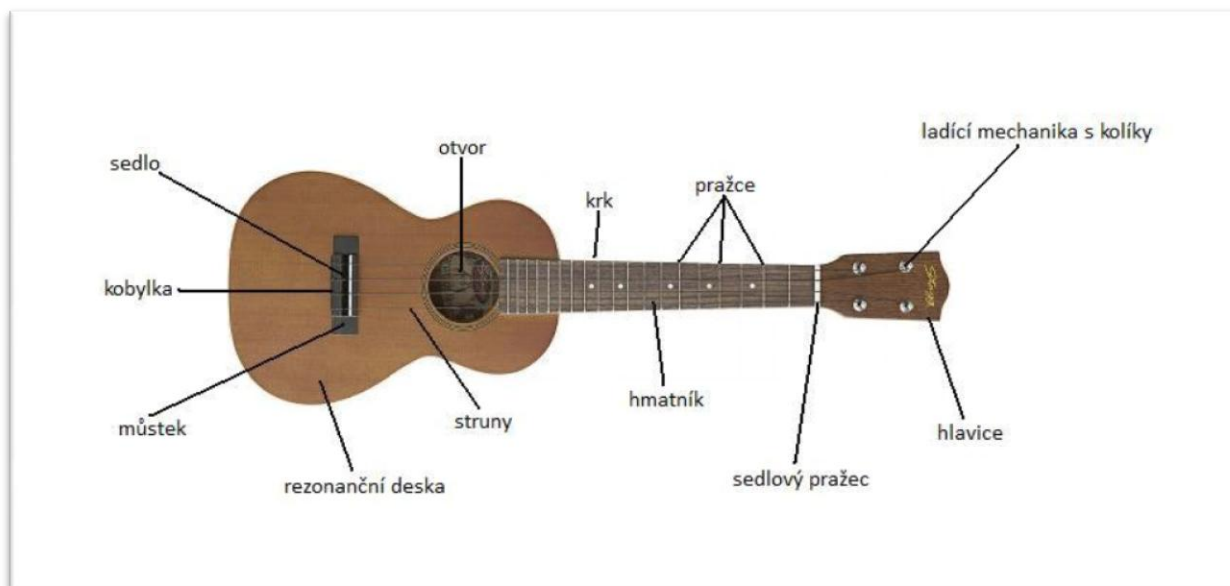
5.2 Konstrukce

Ukulele se obecně vyrábí ze dřeva, i když někdy mohlo být částečně nebo i zcela vyrobeno z plastu. Levnější ukulele je většinou vyrobeno z laminového dřeva, ale v některých případech je pro lepší akustiku vyrobena horní deska z dřeva kvalitnějšího, např. z jedle. Ostatní dražší ukulele jsou vyrobeny z exotického tvrdého dřeva, jako je například mahagon. Některá z nejhodnotnějších ukulele, která mohou stát i tisíce dolarů, jsou vyrobeny z kvalitního havajského dřeva, kterému se říká koa. Dodává tónu atraktivní barvu a tvar.

Typické ukulele má tělo stavěno stejně jako malá akustická kytara. Můžeme jej také často vidět i v nestandardních tvarech. Je to např. ovál, obvykle nazýván „ananasové ukulele“, tvar lodního pádla, vymyšlený firmou Kamaka, nebo příležitostně čtverec, vyráběný ze starých dřevěných cigaretových krabic.

Tyto nástroje mohou mít pouze čtyři struny, ale některé struny mohou být v páru se strunou, která je naladěna o oktávu výše než ta základní. Tím vznikne nástroj o osmi strunách.

5.3 Popis

Obrázek č. 8: Popis ukulele

hlavice - část držící ladící mechaniku s kolíky, obvykle na ní najdeme logo výrobce

ladící mechanika s kolíky - jsou na ní zachyceny napnuté struny, točením kolíků se ovládá výška tónu

sedlový pražec – drží struny ve správné pozici nad hmatníkem

hmatník - jsou nad ním nataženy struny, zespoda zaoblený, nvrchu plochý

pražce - úzké kovové pásky vsazené do hmatníku, rozdělují krk na půltóny, tisknutím strun prsty mezi pražci jsou zkracovány znející části strun, čímž se dosahuje změny hraného tónu

krk - úzký kus dřeva, drží hlavici, je na něm hmatník s pražci

rezonanční deska - vrchní deska těla nástroje, upevňuje se na ni kobylka, pomáhá tvořit zvuk

otvor - pomocí vibrací v těle propouští zvuk nástroje

struny - jsou zdrojem zvuku, vibrují v různých výškách, když se na ně drnká

můstek - zachycuje struny, přenáší vibraci strun do těla nástroje

sedlo - je umístěno na můstku, drží struny nad hmatníkem

kobylka - tvoří ji můstek a sedlo

5.4 Velikosti

Ukulele může mít čtyři různé velikosti: sopránové (21 palců³), koncertní (23 palců), tenorové (26 palců) a barytonové (30 palců). Existuje také extrémně malé ukulele soprano a extrémně velké basové. Sopránové ukulele - na Havaji se mu říká „standardní“ - má nejmenší a zároveň originální velikost. Koncertní, které bylo vynalezeno ve 20. letech minulého století jako zvětšenina sopránového, je mírně větší a hlasitější, s hlubším tónem. Krátce poté bylo vytvořeno o mnoho větší tenorové ukulele, které je opět ještě hlasitější a má hlubší basový tón. Největší je barytonové, vytvořené ve 40. letech. Je považováno za miniaturní čtyřstrunnou kytaru, protože má stejné ladění.

Typ	Délka hmatníku	Celková délka	Ladění
sopránové	13" (33cm)	21" (53cm)	g'c'e'a' nebo a'd'f#b'
koncertní	15" (38cm)	23" (58cm)	g'c'e'a' nebo gc'e'a'
tenorové	17" (43cm)	26" (66cm)	gc'e'a', g'c'e'a' nebo d'gbe'
barytonové	19" (48cm)	30" (76cm)	dgbe'

Tabulka č. 1: Velikosti a ladění ukulele

5.5 Ladění

Standardní ladění pro sopránové, koncertní a tenorové ukulele je v C dur, g'c'e'a'. Struna g je naladěna o oktávu výše, než by se očekávalo. Tím pádem nejsou struny uspořádány od nejnižší po nejvyšší. Někdo preferuje ladění na „malé g“, s g o oktávu níže. Barytonové ukulele je obvykle laděno do d g b e', které odpovídá ladění 4 nejvýše položeným strunám na kytáře, tudíž je pro kytaristy na barytonové ukulele lehčí hrát.

Další možností je ladění sopránových a koncertních ukulele v D dur, a'd'f#b', což je o jeden stupeň výše než g'c'e'a' ladění. Někteří hráči říkají, že v tomto případě dosahují sladšího tónu, zejména na malém ukulele. Toto ladění bývalo běžné během boomu havajské hudby na počátku 20. století a bylo často vidět v notových záznamech tohoto období. D dur ladění s nízkou čtvrtou strunou, ad'f#b' je někdy nazýváno „kanadské ladění“ proto, že se používalo v kanadském školském systému většinou na koncertech tenorových ukulele.

³ palec - stará americká a anglosaská jednotka pro měření délky, 1 palec = 2,54 centimetru

5.6 Příbuzné nástroje

Různé varianty ukulele zahrnují smíšené nástroje jako banjo ukulele, harfa ukulele a lap steel ukulele. Existuje také elektricky ozvučená verze, elektrické ukulele. Rezonátorové ukulele je hlasitější a má rozdílnou kvalitu tónu než dřevěná ukulele. Vydávají zvuk jedním nebo více zatočenými aluminiiovými kužely (rezonátory) místo horní desky. Další unikátní variantou je tahitské ukulele, které je obvykle vyřezáno z jediného kusu dřeva a nemá duté tělo.

Blízké příbuzné ukulele zahrnují portugalští předchůdci cavaquinho (také známo jako machete nebo braquinha) a nepatrně větší rajão. Ostatní strunné nástroje jsou portorikánská bordonua, venezuelské cuatro, kolumbijské tiple, tiple z Kanárských ostrovů, španělská vihuela a bolivijské charango tradičně vyráběno z krunýře pásovce. V Indonésii existuje nástroj kroncong, který je inspirován portugalskými vlivy.

Obrázek č. 9: Cavaquinho

Obrázek č. 10: Rajão

Obrázek č. 11: Bordonua

Obrázek č. 12: Cuatro

Obrázek č. 13: Tiple

Obrázek č. 14: Timple

Obrázek č. 15: Vihuela

Obrázek č. 16: Charango

Obrázek č. 17: Kroncong

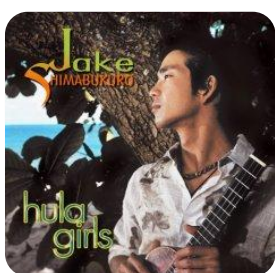
6. Nejznámější interpreti

6.1 Jake Shimabukuro

Ukulele: tenorové, na míru od firmy Kamaka

Alba:

Obr. č. 18: Hula Girls (2007)

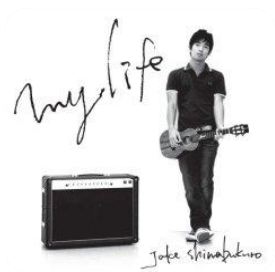
Obr. č. 21: Dragon (2005)

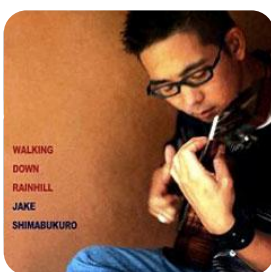
Obr. č. 23: Crosscurrent (2003)

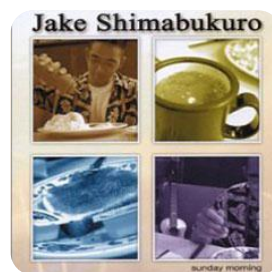
Obr. č. 19: My Life (2007)

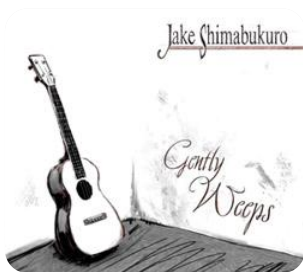
Obr. č. 22: Walking Down Rainhill (2004)

Obr. č. 24: Sunday Morning (2002)

Obr. č. 20: Gently Weeps (2006)

Díky tomu, že používá speciální staré techniky hraní, o kterých amatérští hráči nemají ani ponětí, se Jake Shimabukuro stal jedním z nejznámějších ukulelistů na světě. Jeho matka ho naučila první akord, když mu byly čtyři roky. Přestože se později rozhodl hraní zanechat, je nyní znám jako „Jimi Hendrix ukulele“, protože často hraje pře zkreslený zvuk. Jake Shimabukuro prozatím úspěšně nahrál sedm alb a dvě DVD.

Obrázek č. 25: Jake Shimabukuro

Obrázek č. 26: Jake Shimabukuro při koncertování

6.2 Herb Ohta ml.

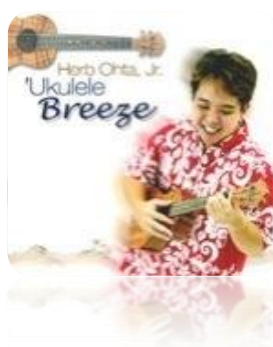
Ukulele: tenorové, na míru od firmy Koaloha

Alba:

Obrázek č. 27: 'Ukulele Journey (2007)

Obrázek č. 28: 'Ukulele Breeze (2005)

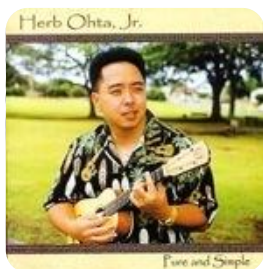
Obrázek č. 29: 'Ukulele Romance (2003)

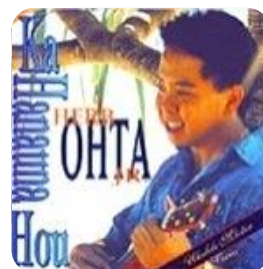
Obrázek č. 30: 'Ukulele Dream (2001)

Obrázek č. 31: Pure and Simple (1999)

Obrázek č. 32: Ka Hanauna Hou (1997)

Herb Ohta ml. se naučil svou první písničku na ukulele, které dostal od babičky, ve třech letech. Byla to „Happy birthday“. Bral si hodiny od svého otce do svých dvanácti let. Ve hře na hudební nástroj pokračoval až na střední škole, ale ne na ukulele, nýbrž na violu. Poté se znovu začal zajímat o havajskou hudbu a ukulele. Nyní Herb Ohta vyučuje hraní šest dní v týdnu a pokračuje v komponování své hudby.

Obrázek č. 33: Herb Ohta ml.

6.3 The Ukulele Orchestra Of Great Britain

Členové tohoto malého orchestru z Velké Británie hrají na všechny typy ukulele, zpívají a dělají dobrou zábavu. Věří, že mohou interpretovat všechny žánry hudby. Jejich vystoupení jsou zábavná, virtuózní, obsahují prvky rokenrolu a směs hlasů. Žádné bicí, piána ani banja zde nenajdeme. Hrají skladby od Čajkovského, ale třeba i od Nirvany.

Soubor vznikl v roce 1985 a postupem času získal velkou oblibu hlavně kvůli představením v televizních stanicích. Členy jsou: Dave Suich, Peter Brooke-Turner, Hester Goodman, George Hinchliffe, Richie Williams, Kitty Lux, Will Grove-White a Jonty Bankes.

Obrázek č. 34: The Ukulele Orchestra Of Great Britain

Obrázek č. 35: The Ukulele Orchestra Of Great Britain při koncertování

7. Seznam nejznámějších ukulelistů

B

- Luke Bailey
- Jimmy Buffet
- Petty Booka
- Kate Bush

C

- Jason Castro
- Charlie Connelly
- Elvis Costello
- Frank Crumit
- Benny Chong

D

- Jessica Delfino

E

- Cliff Edwards ("Ukulele Ike")
- Andy Eastwood

F

- Carraig de Forest
- George Formby, Jr.
- Thomas Fersen

G

- Arthur Godfrey

- Aldrine Guerrero
- Tamani Gardner

H

- The Hazzards
- Don Ho
- George Harrison
- James Hill
- David Heaukulani
- Raiatea Helm
- Daniel Ho

J

- Jack Johnson
- Joven Julian

K

- Ernest Ka'ai
- Ka`au Crater Boys
- Eddie Kamae
- Israel Kamakawiwo'ole
- Jody Kamisato
- John Kavanagh
- Genoa Keawe

L

- Jens Lekman
- Langley Ukulele Ensemble

- Abe Lagarimas, Jr.

M

- Stephin Merritt
- Paul McCartney
- Brian May
- Marisa Monte
- William H. Macy
- Ingrid Michaelson
- Van Morrison
- Jason Mraz
- Gordon Mark
- Peter Moon

N

- Julia Nunes
- King Ben Nawahi
- New York Ukulele Ensemble
- Noah and the Whale
- George Naope

O

- Herb Ohta, Jr.
- Herb Ohta, Sr.

P

- Amanda Palmer
- Jason Poranski
- Brittni Paiva

R

- Stefan Raab
- Lyle Ritz
- Will Ryan

S

- Billy 'Uke' Scott
- Jake Shimabukuro
- Roy Smeck
- Rigk Sauer

T

- Bill Tapia
- Tiny Tim
- Ayano Tsuji

U

- Uke til u puke
- Ukulele Orchestra of Great Britain
- Ruth Ungar

V

- Eddie Vedder (Pearl Jam)
- Tony Visconti
- Victoria Vox

W

- Patrick Wolf
- Sara Watkins

8. Seznam některých výrobců ukulele

A

- Applause (USA)
- Aria (Japonsko)
- Ariana (Čína)
- Ashton (Austrálie)

B

- Bear Creek (USA - Havaj)
- Black Bear (USA)
- Bloodwork Ukuleles (USA)
- Boatpaddle (USA)
- Bounty (USA - Havaj)
- Braddah Uke's (USA - Havaj)
- Brownsville (USA)
- Bushman (USA)
- Bruko (Německo)
- Bugsgear (Japonsko)

C

- Carlos (Nový Zéland)
- Cordoba (Portugalsko)
- Chantus Music (USA)

D

- Da Silva Ukulele Co. (USA)
- Diastone (Japonsko)

F

- Famous (Japonsko)
- Fujii (USA - Havaj)

G

- Giannini (Brazílie)
- Glyph (USA)
- Gstring (USA - Havaj)
- Gretsches (USA)
- Gibson (USA)
- Gold Tone (Korea)

H

- Harley Benton (Německo)
- Hilo (USA - Havaj)
- Hohner (Lanikai - Čína)
- Heaukulani Ukulele (USA - Havaj)

I

- Island Koa 'Ukulele (USA - Havaj)

J

- Johnson (Čína)

K

- Kala (USA)

- Kamaka Ukulele (USA - Havaj)
- Kanile‘a ‘Ukulele (USA - Havaj)
- Kawika ‘Ukulele (USA - Havaj)
- Kelii (USA - Havaj)
- Kiwaya (Japonsko)
- KoAloha ‘Ukulele (USA - Havaj)
- Ko‘olau ‘Ukulele (USA - Havaj)

L

- Lanikai (Čína)
- Lehua (Mexiko)
- Ludwig (USA)
- Luiggi (Argentina)

M

- Maxtone (Austrálie)
- Magic Fluke Company (USA)
- Mahalo (Čína)
- Maui Music (USA - Havaj)
- Mele Ukulele (USA - Havaj)
- MP Ukulele (USA)
- C. F. Martin & Company (USA)

N

- Nakanishi (Japonsko)
- National String Instrument Corporation (USA)

O

- Ovation Guitar Company (USA)

- Oscar Schmidt Company (USA)
- Ohana (Čína)

P

- Pōhaku ‘Ukulele (USA)
- Pono (USA - Havaj)

R

- RISA Musical Instruments (Německo)
- Rogue (Čína)
- Rhythm Band (Čína)
- Reno (Německo)

S

- Silver Creek (USA)
- Skylark (Čína)
- Stagg (Čína)

T

- Tangi (USA - Havaj)
- Tanglewood Guitars (USA)
- Tenson (Německo)
- Tony Graziano Ukuleles (USA)

U

- Uke Brand (USA)

Y

- YAMAHA (Japonsko)

9. Praktická část – dotazníkové šetření

Na konci této práce jsem se rozhodl provést jednoduché veřejné šetření, abych zjistil, jak moc je známé ukulele v mém blízkém okolí. Zajímalo mě hlavně, jak ukulele lidé popíší. Čekal jsem totiž, že si respondenti spletou tento nástroj podle názvu s nějakým africkým „štěrhadlem“. Kdybych slyšel slovo ukulele poprvé, přesně toto by mě napadlo. Poté bylo v mém zájmu zjistit, kde se lidé s ukulele setkávají. Nakonec jsem položil otázku, odkud ukulele pochází. Čekal jsem, že správně odpoví naprosté minimum dotázaných. Šetření jsem prováděl na dvou středních školách.

Oslovil jsem celkem 160 respondentů tímto dotazníkem:

Prosím Vás o vyplnění následujícího dotazníku. Vaše odpovědi budou využity pouze pro potřeby středoškolské odborné práce s názvem Ukulele. Děkuji.

1. Víš, co je to ukulele? Ano, vím. Přibližně vím. Ne, nevím.

2. Víš, jak vypadá ukulele? Ano, vím. Ne, nevím.
Pokud jsi zaškrtnul „Ano, vím.“, popiš tento nástroj:
dvě paličky, ve kterých jsou malé kulčky, které vydávají zvuk

3. Ukulele je nástroj: klávesový strunný dechový úderný

4. Viděl jsi někdy někoho hrát na ukulele?
 Ano, několikrát. Ano, jednou. Ne, nikdy.
Pokud ano, kde:

5. Víš, odkud ukulele pochází?
 Ano, pochází z Ne, nevím.

Obrázek č. 36: Příklad vyplněného dotazníku

9.1 Výsledky

Ze 160 dotázaných 74% neví, jak vypadá ukulele. Zbytek se jej pokusil popsat. 23% respondentů napsalo správně, že se jedná o menší nástroj příbuzný kytáře. Jen pár studentů popsalo ukulele jako úderný nástroj (3%). Z těchto údajů vyplývá, že většina lidí ukulele nezná, a také se potvrdilo mé očekávání, že si dotázaní spletou tento strunný nástroj s úderným.

Zde uvádím některé zajímavé popisy:

„Jsou to dvě paličky, ve kterých jsou malé kuličky, které vydávají zvuk.“

„Je to hudební nástroj ze dřeva, se strunami a bubínkem, bouchá se jím do země nebo se jím otáčí.“

„Je to hudební nástroj, vypadá asi jako tympány.“

„Má oválné tělo, ve kterém něco chrastí, a držadlo, za které se to drží.“

Z další otázky jsem zjistil, že 61% studentů ví, že ukulele je nástroj strunný. Naopak 17% si myslí, že je to nástroj úderný. 8% dotázaných uvádí ukulele jako dechový nástroj, 3% klávesový. Asi jedna desetina respondentů neodpověděla.

Naprostá většina studentů nikdy neviděla někoho hrát na ukulele. Asi 15% vidělo někoho hrát na ukulele většinou v televizi. Dále to pak bylo na zámku, na párty, tábore, rodinných akcích, ve škole, nebo dokonce i doma a v Japonsku.

Dále jsem se ptal na místo, odkud ukulele pochází. Drtivá většina (87,5%) to nevěděla. Někteří respondenti zřejmě tipovali, a tak napsali např. Německo, Afrika, Rusko, Tahiti, Jižní Amerika, Francie, Guatemala, Španělsko nebo Indie. Avšak překvapilo mě, že nejvíce těchto studentů správně napsalo, že ukulele pochází z Havaje (okolo 4% z celkového počtu respondentů).

Jednotlivé grafy jsem zahrnul do příloh.

10. Závěr

Ve své Středoškolské odborné činnosti jsem se seznámil s velkým množstvím informací o hudebním nástroji ukulele. Našel jsem mnoho faktů z historie, které jsem získal dlouhými a náročnými překlady z anglického jazyka do českého. Tyto informace nebyly dosud u nás nikde publikovány. V této oblasti mě překvapilo, jak velkou popularitu má v současné době ukulele v USA. Tam sice patří i Havaj, ale i tak je v jiných oblastech mnoho lidí, kteří hrají na ukulele (např. v Kalifornii). Dalším faktem je, že tento nástroj zatím nezanechal moc velkou stopu v naší vlasti. Myslím si, že u nás existuje jenom málo amatérských nadšenců, kteří na ukulele hrají (mezi něž samozřejmě řadím i sebe).

Další částí mé práce bylo popsat ukulele jako hudební nástroj. Zjistil jsem, že má téměř stejnou konstrukci jako kytara, ale nejvíce se liší svými čtyřmi velikostmi. Ty jsem detailně popsal a také jsem vyzoroval, že naprostá většina známých virtuózů hraje na ukulele tenorové. Dále jsem našel větší spektrum možností ladění strun. Zde byla jedna zajímavost. Zatímco na kytarě jsou struny napnuty za sebou podle výšky tónu, u standardního ukulelového ladění je to na „přeskáčku“. Posledním bodem z hlediska konstrukčního byly příbuzné nástroje. Většina byla opravdu hodně podobná ukulele, avšak nejvíce mě zaujal bolivijský nástroj zvaný charango, který má spodní část korpusu vyrobenou z krunýře pásovce.

Zjistil jsem, že absolutně největším současným virtuózem na ukulele je Japonec Jake Shimabukuro. Jeho skladby a technika, kterou je hraje, jsou opravdu úžasné. Dalším zajímavým interpretem byl soubor The Ukulele Orchestra Of Great Britain. Zaujalo mě především jejich široké spektrum žánrů, které provozují. Je to například skladba od Čajkovského, ale i písnička od Nirvany. Opravdu cokoliv.

Posledním bodem mé práce bylo pak jednoduché veřejné šetření, na základě kterého jsem chtěl zjistit, jaké znalosti má o ukulele mé blízké okolí. Z výsledku šetření vyplývá, že většina studentů neví, co je to za nástroj. Z respondentů, kteří se pokusili ukulele popsat, jich část odpověděla, že je to něco na způsob chrastícího nástroje. Poté skoro jedna pětina dotázaných si myslí, že ukulele je úderný nástroj. Toto byly pro mě velice zajímavé údaje,

které jsem trochu očekával. Naopak velkým překvapením pro mě byla znalost oblasti, odkud ukulele pochází. Několik studentů správně napsalo, že pochází z Havaje.

Tímto jsem shrnul celou svou práci. Většinu textu, kterou jsem přeložil z angličtiny, jsem poskytnul webovému serveru wikipedia.cz, abych se mohl podělit o své poznatky se všemi lidmi, které tato oblast zajímá. Doufám, že díky této práci se u nás ukulele stane známějším nástrojem, který může lidem dát hodně dobré zábavy a nálady, a sloužit také jako předmět pro relaxaci po duševně náročné práci. Je to příležitost dokázat všem amatérským hráčům, že i na tento nástroj se dá hrát „pořádná muzika“.

11. Použitá literatura:

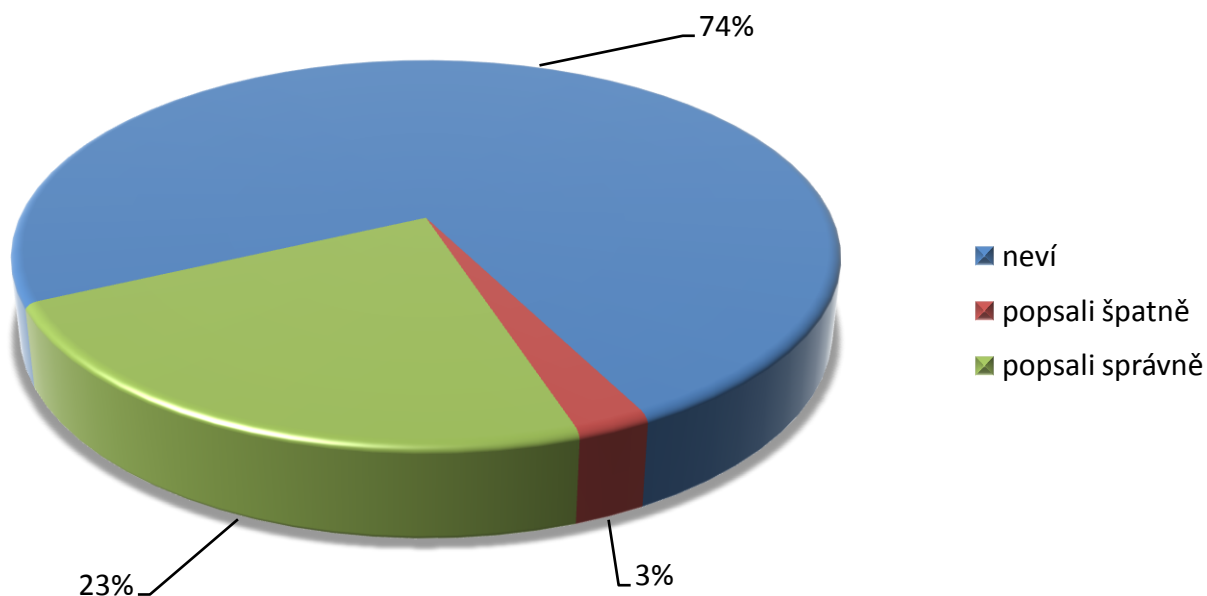
- Buchner, Alexandr: *Hudební nástroje národů*, Praha, 1969
- Čížek, Bohuslav: *Hudební nástroje evropské hudební kultury*, 1. vyd. Praha: Aventinum, 2002, ISBN 80-7151-211-7
- Kurfürst, Pavel: *Hudební nástroje*, 1. vyd. Praha: Togga, 2002, ISBN 80-902912-1-X
- Modr, Antonín: *Hudební nástroje*, 1. vyd. Praha: Editio Bärenreiter Praha, 2002, ISBN 80-86285-12-4
- Oling B., Wallisch H.: *Encyklopedie hudebních nástrojů*, 1. vyd. Praha: Rebo Productions CZ, 2004, ISBN 80-7234-289-4
- Vysloužil, Jiří: *Hudební slovník pro každého*, 1. vyd. Vizovice: Lípa, 1995

Internetové zdroje:

- <http://www.oxfordmusiconline.com>
- <http://en.wikipedia.org>
- <http://ukuleleunderground.com>
- <http://www.easyukulele.com>
- <http://liveukulele.com>
- <http://ukulelehunt.com>
- <http://ukulele.org/>
- <http://jakeshimabukuro.com>
- <http://www.herbohtajr.com>
- <http://www.ukuleleorchestra.com>
- http://www.tikiking.com/uke_database.html

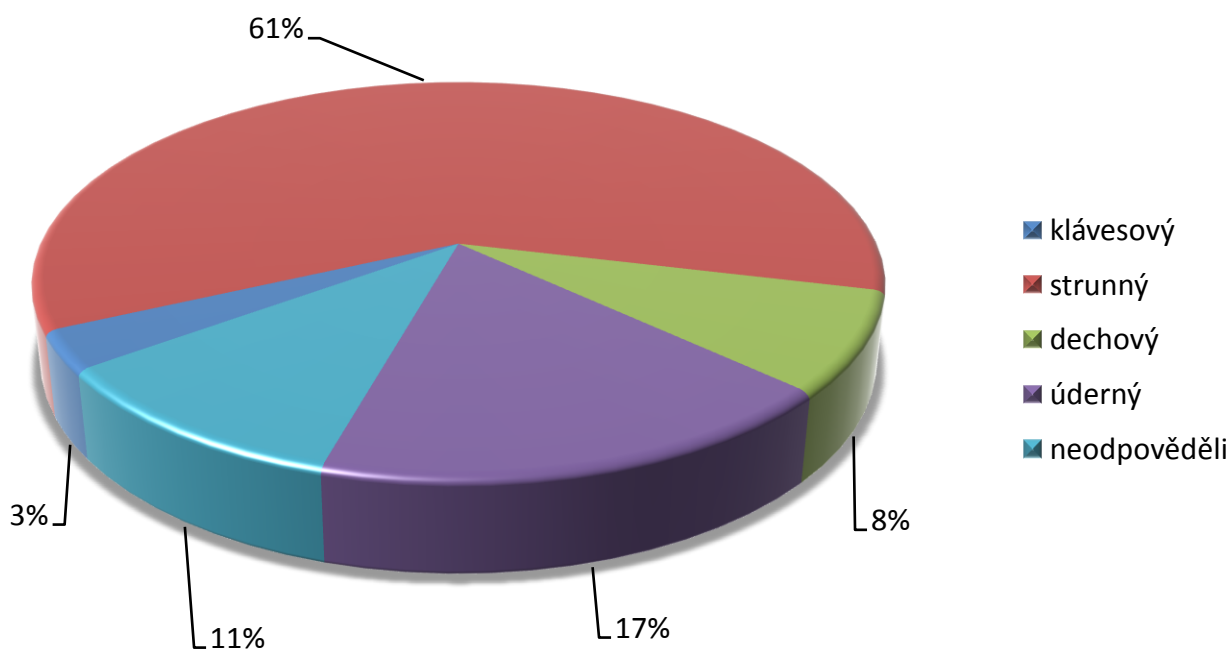
12. Přílohy

1. Víte, jak vypadá ukulele?

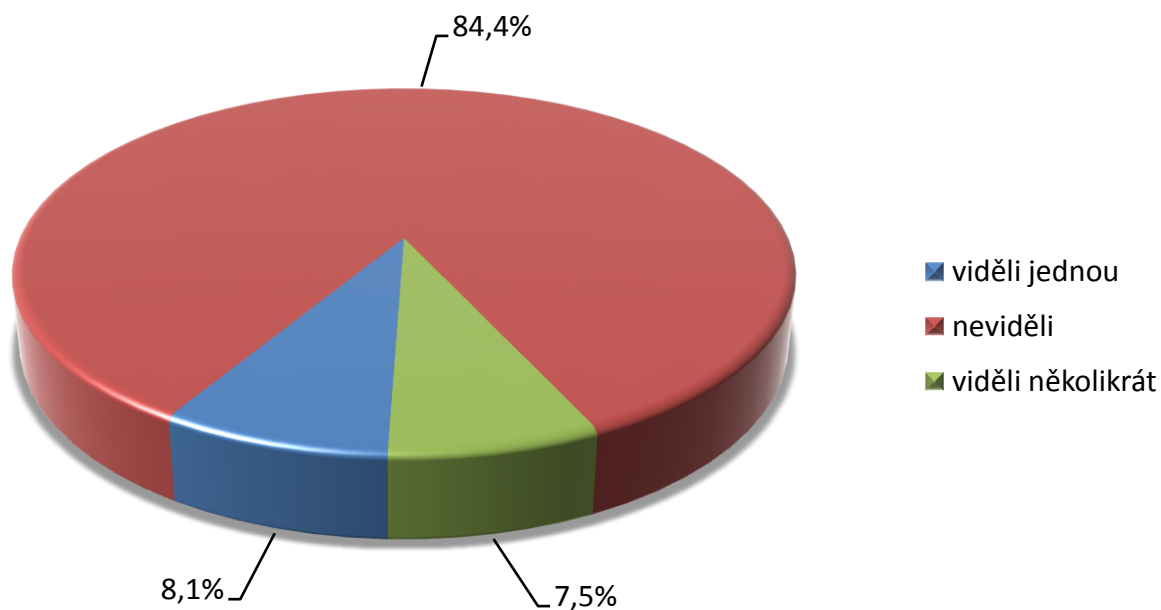
Graf č. 2

2. Ukulele je nástroj:

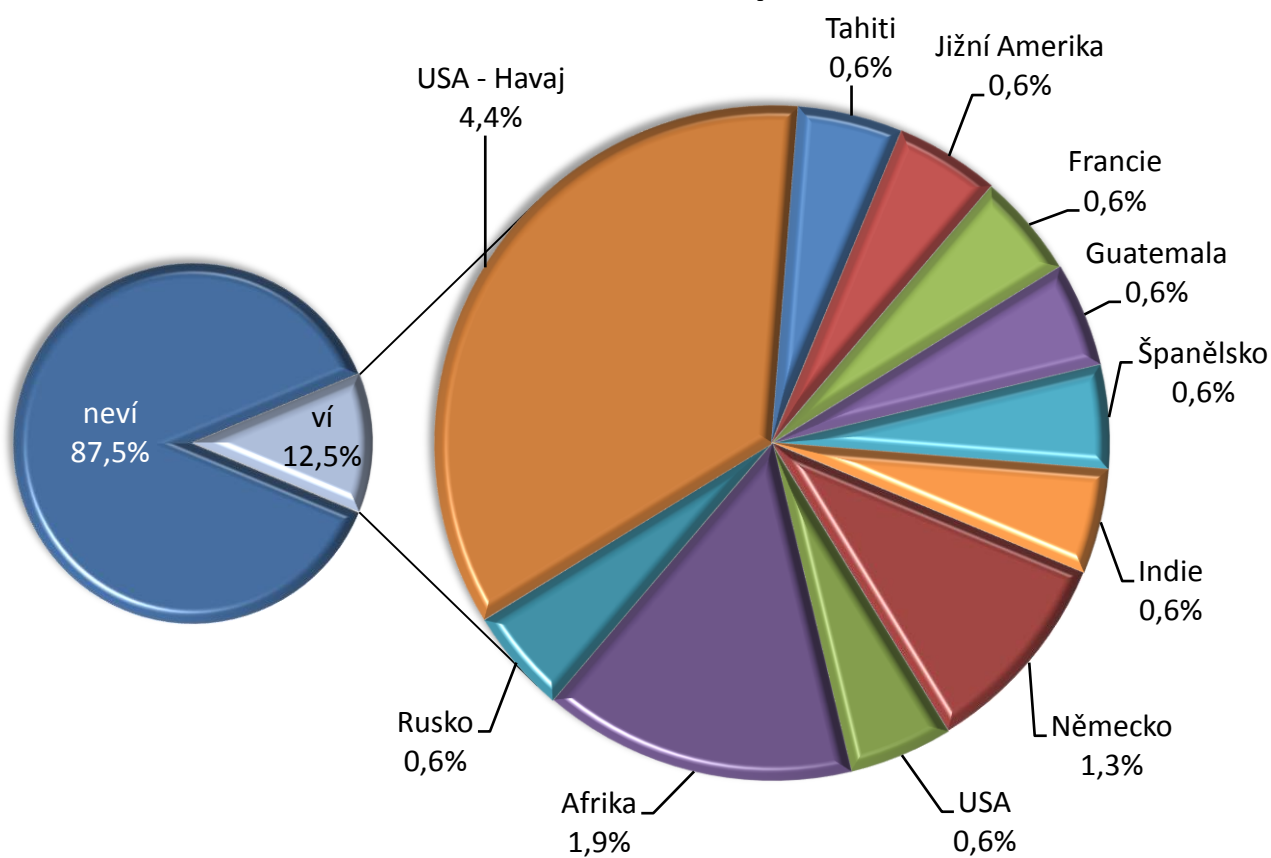
Graf č. 3

3. Viděli jste někde někoho hrát na ukulele?

Graf č. 4

4. Víte, odkud ukulele pochází?

Graf č. 5: Správná odpověď je USA - Havaj